

ШАШКЕВИЧІЯНА SHASHKEVYCHIANA



Ч. 7 (32-33) Рік XVIII

Вінніпег

ЛІСТОПАД, 1980

diasporiana.org.ua

Шашкевичіяна

Shashkevychiana

Periodical of
Markian Shashkevych Centre

Periodique du
Centre Markian Shashkevych

Видає Інститут - Заповідник Маркіяна Шашкевича у Вінніпезі,
афіліований з Українським Католицьким Університетом в Римі

Збірник присвячений життю, творчості й культові Маркіяна Шашкевича
Появляється в листопаді й червні, місяцях народження і смерті
Пробудителя.

Начальний редактор: М. Г. МАРУНЧАК

З М И С Т

о. Стефан Семчук: Присвята Отцю Маркіянові.....	1
М.Г. Марунчак: На прозі 170—річчя від дня народження Пробудителя Маркіяна	2
Зиновій Квіт: Смерть української мови.....	5
Українські проповіди в церкві Св. Варвари у Відні в передшашкевичівських часах	6
Автобіографія Володимира Шашкевича.....	17
М.Г. Марунчак: Міняється оточення пам'ятника Маркіяна Шашкевича у Вінніпезі.....	27
о. Стефан Семчук: Під Прапором Шашкевичівських Ідей— Канора в 75-ліття Саскачевану	30
На обкладинці портрет М. Шашкевича невідомого мистця.	

Передплата: Чотири долари на рік, одне число — два долари.

Відповідальні за адміністрацію: МИРОСЛАВ СПІВАК
СТЕПАН РОГАТИНСЬКИЙ

Адреса редакції й адміністрації: MARKIAN SHASHKEVYCH CENTRE
456 Main Street, 2nd Floor, UVAN
Winnipeg, Manitoba. R3B 1B6 Canada.

Друкарня Видавництва "Голос Спасителя", 165 Catherine St., Йорктон.

ПРИСВЯТА ОТЦЮ МАРКІЯНОВІ

Мотто:

“У волинській тихій стороні
бандура висить на стіні”.

Леся Українка

В галицькій тихій стороні
вже похоронні чутъ пісні,
Поснуло все мертвецьким сном,
лиш вогник блімне десь часом.
і зблідне, згасне та замре...
Ніхто до світла ще не йде.
Із мряки стелиться туман,
і котиться, як гордий пан.
І знов на серці біль і сум,
мряки безвиглядної глум.
Та все ж той огник десь манить
в простір, у вічність, хоч на мить.
Ох, важко жити під обухом,
як світ проснувся вже кругом!
Іде на бій, на перебій, —
а в нас мертвеччина, застій.
— Чого ж ти став серед доріг?
— Іди вперед, ходом, у біг!
— Не жди, не жди! Не стай, не стай!
— Вперед, в життя! Життя, то бій.
Життя то слава і краса —
русалки мова знад Дністра.
Така пргарна, як чар - івіт,
шо полуум'ям в ночі горить.
Все нам івіте, все нам сія,
нам душу в горю звеселя.
Хоч лютя буря, хоч зима,
івітка дрібная ще жива!
Хтось її плекав, доллядав,
кров'ю від серця поливав.
А самонійт лівочих вій
розпромежив для неї стрій.

То Руси син, герой, лицар —
для неї жив і умирав!
Над Сяном, Прутом і Дніпром
співав для неї свій псалом.
І на Підлісся біл - горі
ставив для неї вівтарі.
Отець Маркіян, мистець, віщун,
торкнув пророчих лірі струн
і запунав надхненний зов
про віру серця і любов,
шоб як Бескиду шпилі скал,
ми знов співали гимн похвал.
Співаем тут, в Канаті ми,
все вірні доньки і сини.
Співаем нині, як давно,
пісню про сонце і тепло,
шоб все світило нам повік
і ратувало нас як лік
Маркіяна слово знад Дністра,
русалки мова чарівна.

Хвала Тобі, Марк'ян, хвала!
За рідне слово знад Дністра,
за рідне слово, за любов,
за віщий зов Твоїх промов,
за віру серця, як Бескид,
незломну віру ломних літ.
Та віра в нас нехай живе!
Хай наша доля все цвіте!
І то наш шлях до перемог —
бо хто, як Бог?
Бо хто, як Бог?!

НА ПОРОЗІ 170—РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОБУДИТЕЛЯ МАРКІЯНА

В 1981 році українська спільнота у вільному світі відмічуватиме 170-річчя від дня народження Пробудителя західно-української землі о. Маркіяна Шашкевича. Кожий ювілей-це підсумки минулого та проекція на майбутнє.

Виступ Маркіяна Шашкевича та його «Русалка Дністорова»—це переломова дата у відродженні українського народу на відтинку культурно-мовному та національно-політичному. Часто між цими двома відтинками важко провести якусь тверду межу. Без рідної мови важко розвивати свою рідну культуру і тому народи, які затратили свою рідну мову у своїх важких століттях (жиди, ірляндці), повертаються до мови своїх прадідів в часах свого відродження.

Маркіян Шашкевич зі своєю поезією в народній мові заблис ярким світлом на темному небозводі української історії, коли то навіть в церковних проповідях була в ужитку чужа мова. Якщоб не виступ Маркіяна Шашкевича та його товаришів, богословів львівської семінарії та інших діячів, які пішли іхніми слідами зі закликом «обличчям до рідної мови», мови свого народу, вітка українського народу на західно-українських землях була б вкоротці цілковито зденаціоналізувалася. Враз зі закликами пішла послідовна праця, яка принесла прямо чудо у відродженні народу та його національних аспірацій. За неповних три четверті століття українські західні землі стали незаперечним Піемонтом всієї соборної української землі.

В історії кожного народу є етапи підйомів та упадків. Були вони і в історії українського народу. Готуючись до святкувань 170-річчя від дня народження Відродителя українського народу, українці на батьківщині та в діяспорі зобов'язані приглянутись саме українському мовному питанні на всіх відтинках, а зокрема розговірного вжитку та друкованого слова.

В американському підручнику про національності СССР» авторства д-ра Зева Каца читаємо за Романом Шпорлюком, дослідником українського питання в УРСР, що в Україні навчання української мови в школах в році 1965 становило 66% знова інший дослідник Дешервієв оприлюднив свої досліди про шкільництво в іншій праці за роки 1967-1968 і ствердив, що процес відчуження української мови ще трагічніший. В тому часі навчались української мови в класах від 1 до 4 тільки 61.39%, в 5-8 класах 62.55 та 62.11 в класах від 9-10. Це надзвичайно сумна картина занепаду рідної мови на батьківщині. Якщо взяти до уваги, що в шкільних програмах на рік 1980/1981 введено чужу мову до навчання українських дітей навіть у

садочках, то процес відчуження української мови буде посуватись з подвійною силою. Це діється на батьківщині, якої уряд повинен не тільки стояти на сторожі розвою рідної мови в своїй країні, але також повинен дбати про збереження цієї мови серед синів і доночок цього народу, які живуть в розорошенні поза границями батьківщини. Відомим є теж і той факт що цей уряд не турбується навіть тими українцями, які живуть в ССР в таких теренах, як Кубань, Курщина, Вороніжчина, Сибір, Зелений клин.

В діяспорі розв'язують українці мовне питання по своїм власним силам, окрім в кожній країні, будьто в Канаді, ЗСА, Бразілії, Австралії, Англії, чи Аргентині. Що мовне питання в діяспорній Україні не представляється теж надто рожево, про це говорять алярмуючі статті української преси, як «Українці та освіта у 80-их роках» з приводу шкільної конференції в Торонто, «Ювілейна кампанія «Українського Голосу» і чому дефіцит у видавництві «Тризуб», «Лотерія української книжки» Вільного Слова, «Правильна оцінка», вступна «Свободи», «Погубний софізм» і «Конче позитивної праці», обі статті бразилійської «Праці», «Двомовне навчання—наш рятунок» двотижневика «Українське Життя» в Чікаго та багато інших. Всі вони говорять про спад навчання української мови в українських школах, як також школах публічних, де таке навчання відбувається, даліше йде мова про втрату читачів української преси, української книжки. Деякі видавництва втримуються при праці лише тому, що мають українських меценатів, які підтримують книжку і пресу своїми постійними більшими пожертвами. Ще трагічніше зувати вісті, количується або читається про те, що українську мову витискає з богослужень українських церков чужа мова.

Коли розглянути питання затрати української мови в Україні та діяспорі, то з трагічною журбою стверджуємо, що український народ стоїть на небезпечному закруті історії. Він ступевно зближається до непросвітніх часів Маркіяна Шашкевича. Вправді, тоді ще твердили що українською мовою говорив «хлоп і поп», але в наших часах, як пишуть з України то в Печерській лаврі в Києві та Почаївській на Волині вже і в проповідяхчується тільки чужу мову, значить, немає вже українського священика, який проповідувавби до народу його рідною мовою.

Безперечно, інші причини затрати рідної мови в діяспорі, де діти українських батьків оточені чужомовним світом. Спілкування цих дітей в публічних школах ведеться на офіційній мові даної країни, почавши від ясел та садочки. Часто діти, які вивчають рідну мову вдома від батьків, ступнево затрачують її в публічній школі. І подивляти треба тих батьків і матерей, які виховують своїх дітей на добромовних

українців мимо великих перешкод з боку оточення. Інакше мається з навчанням, зглядно ненавчанням, української мови в Україні, де діє шовіністична паразитарія в цілі вивчення «мови великого Леніна» яку розглядається» з позиції зближення націй.» Вислід цього «зближення» буде єдиний, очевидний. Це культурне спаверезування українського народу до крайніх меж. Це грізне мemento майбутності українського народу.

В обличчі 170-річчю від дня народження Маркіяна Шашкевича-це добра нагода і конечність, щоб українська вільна спільнота на Заході та відповідальні чинники в Україні зобов'язалися основно вглибитися в цю пекучу проблему та знайти потрібні розв'язки, як оборонити українську мову від ворожих її наступів, як її не тільки зберегти, але теж і її розвивати, щоб розвивалась українська культура та жила українська нація.

М.Г. Марунчак



ЗАСЛУЖЕНИЙ ЮВІЛЕЙ

Микола Горішний, Нью Йорк: Памя'ятаємо про Вас і вірш помістимо в свій час.

Проф. О. Малецький, Калгарський Університет: Щиро дякуємо за цінні матеріали до «Шашкевичіяни» з «Українсько-Руського Архіву». З певністю використаємо їх.

Степан Кікта, Клівленд: Завжди вдячні, що постійно маєте нашу працю у своїй опіці. Ваші відбитки зі шашкевичівською матерією зберігаємо в архіві і використаємо в наступних числах «Шашкевичіяни.»

о. Мирон Головінський, Барнсboro, ЗСА: Вибачаємося за помилку. Все справлено.



До уваги нашим Членам і Читачам

Наша адреса змінена. Глядіть на другу сторінку обкладинки! Теж, просимо, зверніть увагу на третю сторінку обкладинки, де є важливі заподання в справі пожертв і передплати. Очікуємо Ваших листів!

СМЕРТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Якщо ви почуєте: *In the Name of the Father, of the Son and of the Holy Ghost. Amen!* в українській церкві чи деінде між україцями замість «В Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа! Амінь!— це значить смерть української мови.

Коли на зборах до вас звертаються через *Ladies and Gentlemen*—це значить смерть української мови.

Як юнак звертається до любої дівчини *honey*, а не кохана—це смерть української мови.

Як ви побачите бюллетені нашої громади, публіковані в більшості, або цілком в чужій мові, бо, мовляв, є такі, що не розуміють української мови, замість увести курси укр. мови для них—це значить смерть української мови.

Якщо мама чи тато звертаються до дитини своєї *John* чи *Mary*, а не Івасику чи Марусю—це смерть української мови.

Коли почуєте *Dear Parishioners* замість дорогі парафіяне—це смерть української мови.

Якщо батьки справляють гучні весілля, коли подружий партнер є чужинець (-ка) замість це відбути з похоронним настроєм і дати хибній дитині відчути, що неправильно зробила—то це смерть української мови.

Коли зійдеться 10 молодих людей, а між ними одна особа неукраїнська і всі автоматично переходят на чужу мову, щоб задовольнити чужинця—це смерть укр. мови.

Коли ж молодь не розуміє і не відчуває, що треба послуговуватись рідною мовою—то це смерть укр. мови. Є більше таких прикладів.

Кілька думок, щоб це змінити: 1) По всіх укр. католицьких цілоденних школах увести двомовне навчання, тобто половину предметів викладати в укр. мові, а половину в чужій.

2) Англійську чи іншу чужу мову цілковито усунути з наших церков.

3) При кожній церкві зорганізувати курс укр. мови для всіх парафіян, що не знають її.

4) Вести курси укр. культури і її застосування в практиці, щоб українська людина відрізнялася красою своєї культури від інших і жила життям своєї культури, а не т. зв. «культурою безкольорної мішанини»

5) Закладати гуртки плекання укр. мови і культури.

6) Коли українець (-ка) звертається до вас в чужій мові—відповідати в українській мові і дати йому (їй) відчути, що він (вона) нас ображав.

Це лише кілька натяків, що робити. В інших багатьох випадках хочеться нагадати: маєте голови, дорогі читачі (-чки), та й думайте, що робити. *Не спім на волі!*

Зиновій Квіт

УКРАЇНСЬКІ ПРОПОВІДІ В ЦЕРКВІ СВ. ВАРВАРИ У ВІДНІ В ПЕРЕДШАШКЕВИЧІВСЬКИХ ЧАСАХ

Нижче передруковуємо розділ праці Василя Щурата, яка з'явилася в 1918 році п.н. «В. Копітар і еп. Іван Снігурський» в «Записках Наукового Товариства імені Шевченка т. СХХУ, у Львові, 1918 року.

Праця ця кидає багато світла на дію певних особистостей, які були пов'язані з українським мовним питанням початків 19 століття та з проповідною працею біля парафії св. Варвари у Відні, як теж їх вплив на емансидацію української мови в церковних проповідях ще перед виступом Маркіяна Шашкевича у Львові. Годиться заздалегідь відмітити, що в цьому процесі партинували не тільки духовні кола Галичини, але також Закарпаття, яке тоді популярно звано «Угорською Русю.» Заголовок до цього розділу редакційний. Ред.

Дня 22. грудня 1812 р. парох при церкві св. Варвари у Відні, о. Іван Ольшавський, переходячи на становище крилошанина до Мукачева, поручав віденській консисторії свого сотрудника, о. Івана Снігурського, словами повними признання і похвали: „virtutibus, modestia, humanitate, vero religionis zelo ac devotione, non minus ac maturo eoque discreto iudicio et prudentia a natura etiam supra aetatem praeripmis qualificatum, sed insuper morum quoque integra probitate multis aliis aetate etiam maturioribus viris si non superiorem, certo aequalem, verbo qualitatibus viro ecclesiastico dignis ad amussim instructum ideoque non solum parochianis sed et extraneis gratum et acceptum, pro successore et munere parochiali ad s. Barbaram enixius ac intensius proponere et recommendare, prout etiam Reverendissimi ac Venerabilis Celsissimi Principis Archiepiscopalis Consistorii gratias, favores et patrocinium pro hoc digno et genuino Viro ecclesiastico impensis exorare ac supplicare conscientiose sustineo...“¹⁾) На таке признаннє і похвалу заслужив собі Снігурський, бувши всего чотири роки (від 1. XI. 1808) сотрудником при церкві св. Варвари.²⁾ Скромність, людяність, розсудок і зрілість гадок, окрім прикмет вимаганих від священика — ось що робило Снігурського — по словам Ольшавського — „не лиш для парохіян, але і для чужих милим

¹⁾ Лозинський: op. cit. ст. 13 : П. Полянський: Церковь и приходъ св. Варвары въ Вѣдни, Львів, 1891, ст. 51 : Юстинъ Желеховскій: Іоаннъ Снігурський, его жизнь и дѣятельность въ гал. Руси, Львів, 1894, ст. 32. — У всіх сих трьох книжках письмо Ольшавського з похибками. Я цитую з реконструованого тексту.

²⁾ Лозинський: op. cit. ст. 10.

і присмним" вже на становищі сотрудника. Увагу висших властей і правительства звернув Снігурський на себе вже в критичнім 1809 р., коли то, переживаючи французьку інвазію в Відні, а під час неї антиавстрійські маніфестації з ілюмінаціями в честь Наполеона, устроювані галицькими Поляками в цісарськім конвікті теольогів, списував свій воєнний дневничок, з негодованнем відносився до їх націоналістично - революційної пропаганди й показав себе в лояльності для австрійського правительства гідним свого зверхника митрополита Ангеловича і його товариша кан. Гарасевича (гл. Додатки, I.). Тоді може вперше сильнішо виступила в нього свідомість своєї національної окремішності від Поляків, якій радо давав вираз, виголошуючи в церкві св. Варвари проповіди не по польськи, але по українськи, коли можна назвати українською його мову з сильною перевагою церковної старо-славянщини (гл. Додатки ч. II.)¹⁾ Для такого виголошування проповідій мав уже добре приміри. Виголошували в церкві св. Варвари проповіди по українськи вже перший парох, учений Василіянин, Іеронім Стрілецький (1784—1804) і його наслідник, а попередник Снігурського, Іван Ольшавський (1804 — 1813). В парохіяльнім дневнику оба часто, хоч і не все, виразно се зазначували; Стрілецький, приміром, уже в 1784 р. дня 4, 12 і 25 цвітня. Так

¹⁾ Крім поданих мною двох зразків проповіді Снігурського знаний ще й третій: *Homilia pro Dominica 17-a post Pentecosten*, написана 9. жовтня 1813 р., а оголошена Желехівським (op. cit., ст. 167—172) не латинкою оригіналу, але нашою гражданкою. Ся проповідь була приготовлена для виголошенні перед російськими великоенкініями Марією і Катериною, котрих прихід до церкви св. Варвари заповідено на неділю 10 жовтня. На кінці проповіді Снігурський так і записав: „*Vespere acseri nunciationem venturas esse crastina die pro Sacro Magnas Principissas Russiae Mariam et Catharinam*“. Однаке мимо очікування заповіджені великоенкінії в неділю до церкви не прийшли. Наслідком опізнення відбулась тільки Служба Божа, а приготовлена проповідь Снігурського відпала. Про се все оповів сам Снігурський в парохіяльнім діярії, що його списував кождочасний парох при церкві св. Варвари власноручно. Там під датою 9. жовтня 1913 р. читаемо: „*Vespere post horam 6-am acseri nuncium, venturam esse M. Principissam Russicam ad nostram ecclesiam pro Sacro crastina die; horam 10-am designavi*“ А під датою 10. жовтня: „*Vocavi spect. D Bayszath et D. Szidor, qui Principissam exciperent; interim non advenit, et ego omnibus in antecessum praeparatis et quoque indutis vestimentis sacris expectavi frustra ab hora 10-a ad 11-am, tunc Sacrum incepi et absolvi hora 12-a absque concione. Confluxus populi erat ingens. Principissa non advenit; audivi, quod fuerit in cappella russica*“.

само робив се Снігурський (1813—1817), записуючи у дневнику, приміром, дня 5 марта 1815 р. так: „sacro finito habui ego Homiliam ruthenice“, або раніше, дня 26 лютого 1815 р.: D. Co-operator habuit Homiliam ruthenice“.)

Невияснено доси, як і при якій нагоді Снігурський познавкомив ся з Копітаром вже в 1810 р. Найправдоподібнійше могло се стати ся припадково, коли хвилева щікавість, скріплена фільольотічним заінтересованнем, завела новопоставленого цензора славянських книжок Копітара в церкву св. Варвари так, як приводила туди й визначніших чужинців, з яких, приміром, граф Карл Куденгове з Альзатії в 1913—1814 р. нівідував ся до церкви св. Варвари що днини, одушевляв ся богослуженнями в ній, справив їй образи св. Спірідіона і Николая й привязав ся до неї не менше, ніж 15 літ пізнійше основатель гр. кат. парохії в італійськім князівстві Люкка, еспанський інфант, ерцгерцог Карл Людвік.²⁾ Перша стріча Копітара зі скромним людяним і ученим парохом, що по словам Ольшавського був і для чужинців „*ut gratius et acceptius*“, могла стати основою їх пізнішої дружби, при якій для славянського фільольота українська народність нового приятеля і його українське проповідуваннє в церкві мали силу особлившої принади.

Та чи багато міг Копітар скористати від Снігурського для пізнання української мови? Три проповіди Снігурського з 1813 р. далиб на се питаннє відповідь, колиб не давала сі краще Копітарова рецензія на *Slovansk-y* Йос. Доброзвського поміщені в „Wiener Allgemeine Literatur-Zeitung“ з 1814 р. (II, 756—767) і з 1815 р. (III, 346—410), а передрукована в „Kopitars kl. Schriften“ (ст. 272—303). Повтаряючи в тій рецензії за своїм малотямущим неназваним інформатором твердженне, що українська мова (руська на Угорщині) є „*plattransisch*“ чи „*eine Varietät der russischen*“, Копітар зложив доказ, що в 1814—1815 р. знає її не більше, ніж у 1808 р., в часі видання своєї „Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnthen und Steyermark“, коли про українську мову не знав нічого. Не був би Копітар покладав ся на гадку неназваного знавця, що два роки пожив між угорськими

1) Кооператором був тоді Ів. Фогорошій.

2) *Protocollo officiorum quo ad Ecclesiam ad S. Barbaram. Fol. I. ст. 11.* (Рукопис в архіві парохії св. Варвари у Відні): Полянек І: оп. cit., ст. 61.

„Руснаками“, колиб Снігурський умів був дати йому потрібні вияснення. І сам Снігурський певне не залишив би був спростувати зараз фальшиве тверджене Копітарового інформатора, колиб знов зізнав більше від нього. Та Снігурський, при своїм відношенню до Поляків від 1809 р., в часті мусів бути згідним з тим твердженням, на скільки воно стверджувало відрубність української мови від польської: „*russniakische Sprache sei eine Varietät der russischen, nicht aber der polnischen oder gar der slowakischen*“. Не зовсім безпідставне було би навіть припущення, що Снігурський поділяв тверджене Копітарового інформатора в цілості, в чім був би новий доказ, що про українську мову мав поняття слабе. Підставу для такого припущення знаходить ся, тоїбуючи відповісти на питання, хто міг бути неназваним інформатором Копітара. В сій, а не в іншій цілі ставлячи таке питання, яке впрочім було би маловажне, випадає мимохіт оглянути ся пильнійше за знавцями угрорущини в найближшім оточенню Снігурського.

З угорської Руси в часі знакомства Копітара із Снігурським були дуже близько Снігурського аж три особи: до 10. мая 1813 р. парох Ольшавський, потім до 3. липня 1814 сотрудник Василь Симонський, вкінці від осени 1814 р. сотрудник Іван Фогорошій¹⁾. За тим, що інформатором Копітара міг бути в 1814 р. Симонський або Фогорошій, промавляв би їх звязок із унгварською духовною семинарією; оба були перед приходом до Відня віцеректорами тої семинарії, котрої основателя, еп. Бачинського, Копітарів інформатор величає як заслуженого для розвитку угорського народу, відповідаючи на замітку про його упадок, зроблену в *Slovan-ці Добroeського*. Одначе Симонський не оставил слідів свого якого-небудь заінтересовання язиковою справою і був під час побуту в Відні майже весь час хорий, а Фогорошій, пізнійший видавець „*Молітвенника*“ для „*благовѣрных Словено руских или греко-каѳолїческих Австрійской армїи воїнов*“ (Буда, 1831), і угоро-руської граматички (1833), до появи Копітарової рецензії на *Slovank-u* ледви чи мав коли познакомитися з Копітаром близше. Не виключаючи вповні якоїсь участі його в інформованню Копітара про угоро-руську мову, не знаю на разі, в який спосіб можна би доказати, що погляд неназваного Ко-

¹⁾ Польскій: ор. cit. ст. 52, 61. День смерті Симонського (3. VII. 1814) взятий мною з діярія парохії при церкві св. Варвари.

пітарового інформатора на відношеннє української мови до літературної московської був у 1814 р. також поглядом Фогорошія. За те-ж знаю, що такий погляд був ранше вже в Ольшавського, котрий в своїм письмі до віденської Консисторії з 24. червня 1812 р., домагаючись [на основі чисельної переваги своїх парохіян української народності], щоби парохом при церкві св. Варвари іменовано все лиш Українця, дав при тім вислів свою поглядови на мову більшості своїх парохіян. „Значно більша часть — писав він — є української народності, що говорить простою мовою, так відмінною від літературної, як грецька від геленської¹⁾). Сей погляд Ольшавського покривається з поглядом Копітарового інформатора на угоруську мову простого народа як на відміну літературної московської мови. Лишаючи на боці питаннє, чи Копітар знав ся з Ольшавським до його виїзду з Відня на канонію в Мукачів, я можу припустити, що міг бачити ся з ним в липні 1814 р., коли Ольшавський приїхав з Мукачева, брав 3. липня участь у похороні Симонського і довше задержав ся в Відні²⁾. В другім році по виїзді Ольшавського з Відня на угорську Русь Копітар міг, не минаючи ся з правдою, про свого інформатора сказати, що він перебував два роки між угоруським народом. Не виключає врешті приняття Ольшавського за Копітарового інформатора і його признаннє для культурних заслуг еп. Бачинського; нічого-ж дивного в тім, що мукачівський канонік підносить заслуги основателя унгварської духовної семинарії.

По моїй думці се найправдоподібнійше, що тільки Ольшавський міг бути неназваним інформатором Копітара при писанні рецензії на Slovansk-ув 1814. р. Свою інформацію Ольшавський міг написати для Копітара тим радше, що давалась йому добра нагода озвати ся в обороні угоруського простого народа перед замітом деморалізації й упадку. Снігурському приходилося тільки притакнути гадкам Ольшавського, до чого може більше ніж несвідомість спонукувала його пошана для недавнього протектора і промотора. Копітарови-ж мова проповідій Снігурського могла підсувати лиш галку, що і в Галичині, вітчині його, український народ уживає мови, яка є такою самою відміною

¹⁾ Protocoll. offic. quo ad Eccl. ad S. Barb., Fol. II. et. 136—142

²⁾ „Diarium“ парохії при церкві св. Варвари, липень 1814

московської, як і угроруська з українською в Росії, а не польської або словацької.

Копітарови, котрий від молодості снував мрії про відродження Славян в Австрії, а середниками такого відродження вважав укріпленнє рим. католицизму, приняттє відповідно приспособленого лат. альфabetу, плеканнє всіх славянських окремішностей в культурі й мові та утвореннє центра славянської науки в Віднї¹⁾), певно ані на думку не приходило, що своїм твердженнем про залежність української мови від московської може прислужити ся тим, котрих мрію було відродженє Славян на основах російського православя й пропаганди на користь розширення московської мови серед поодиноких славянських народів, ваблених до центрів російської культури й науки, Москви і Петербурга. Ще менше міг Копітар догадувати ся, що своїм твердженем підкріпити австрійських Поляків у їх стремліннях до ополячення української часті Галичини, в тих стремліннях давних, але по віденськім конгресі, в 1816 р., поновлених силою надії покрити здобутками на українських землях утрачене деінде.

До освідомлення Копітара в його помилці не міг причинити ся той, хто не мав змоги устерегти його перед нею. В помилці освідомити Копітара міг не Снїгурський, але хтось інший, кому на тім особливо залежало, щоб Копітар про відношенне української мови до московської висловив ся інакше і справедливіше. Все, що знаю, промавляє тут за перемиським гр. кат. каноніком Іваном Могильницьким, звісним автором „Вѣдомости о рускомъ языцѣ“, українським граматиком і сподвижником митроп. Мих. Левицького в його боротьбі о права української мови в галицькім народнім шкільництві.

Письмом з дня 13 вересня 1816 р. ч. 38957 відповіла галицька краєва президія митроп. Левицькому на його представленнє з дня 13 серпня 1816 р. в справі конечності заведення української мови в галицьких народних школах відмовно. Мотивувала свою відмовну відповідь тим, що українська мова є нарічєм, на якім зовсім не пишеть ся, або лише дуже мало, наслідком чого воно ще цілком нерозвинене. ²⁾ З тактичної обережності

1) Н. В. Ягичъ: Исторія славянской филологии [Энциклоп. слав. филол.. вип. 1.], Спб. 1910, ст. 188--191.

2) Mich. Narasiewicz: Annales ecclesiae ruthenae, Львів. 1862, ст. 994.

не було сказано нічого більше на разі, хоч можливе, що тоді вже був приготований і другий заміт, буцім то українська мова є лише відміною московської (*nur eine Abartung der russischen*).¹⁾ Ужито сього заміту, як сильнішого, що-йно в три місяці пізнійше у відповіді ц. к. гал. губернії на зажалене митроп. Левицького подане цісареви Францови I. Однаке зовсім не виключене, що митроп. Левицький наперед уже такого заміту зі сторони ц. к. гал. губернії сподівав ся і приготовив ся, щоб його відперти. Помічний був у сьому ділі Могильницький, котрий всі потрібні митрополитови представлення, протести й вияснення на оречення властій укладав,²⁾ приготувлюючи ся в той спосіб на пізнійше до генеральної оборони української мови, як самостійної й незалежної від московської та польської. Могильницькому, що розпоряджав документальним матерялом для такої оборони, треба було мати ще якийсь авторитетний голос за собою. Припадок рішив, що той голос мав вийти від Копітара.

В перших днях вересня 1816 р. випало митроп. Левицькому зіхати до Відня „pro gratiarum actione“, як нотується в „Протоколі“ парохії при церкві св. Варвари, себто для зложення цісареви подяки за іменованнє. Побут митрополита у Відні продовжився на кілька місяців, бо ще 13 грудня складав він перед цісарем присягу на гідність тайного радника, а вийхав з Відня аж 19 грудня.³⁾ Під час того довгого, майже чотиромісячного побуту митрополита у Відні був при нім Могильницький. Вже 8 вересня разом з митрополитом брав участь у консекрації новопоставленого лабачського єпископа Грубера в костелі св. Стефана; 20 жовтня мав нагоду бути в тім же костелі при відібранині присяги і врученню палії митрополитови архиєп. Гогенвартом; вимагали його участі й п'єнтифікальні богослужіння, відправлювані митрополитом часто, нераз і з варадинським єпископом Вульканом, в церкві св. Варвари, як і часті рукополагання в пресвітери (Яхимовича, Честинського, Верещинського і ін.).⁴⁾ Час

1) Мих. Возняк: Галицькі граматики української мови першої половини XIX. ст.. Львів, 1911, ст. 55.

2) *Idem*, ст. 53, 57 і д.: Тершаковець: оп. *cit.* Зап. Н. Т. ім. П., Т. XCIV., ст. 96.

3) *Protocollo*, Fol. II, ст. 16—17.

4) *Diarium*: 1816 р. дні 8⁹, 15⁹, 20⁹, 22⁹, 26⁹, 29⁹, 6¹⁰, 13¹⁰, 20¹⁰, 26¹⁰, 27¹⁰, 28¹⁰, 3¹¹, 10¹¹, 17¹¹, 20¹¹. Полянський: оп. *cit.*, ст. 62.

вільний від церковних занять посвячував Могильницький іншим урядовим справам. Між іншим він навідувався до цісарського конвікту для гр. кат. кандидатів теольгії, де мав нагоду перевідчити ся про добре успіхи їх в науці української мови на основі принципів граматики (*in lingua ruthena secundum principia grammatices*), що було заслugoю Снігурського й дало підставу Могильницькому до предложення Снігурського дня 3 жовтня митрополитові для заіменовання членом перемиського „Товариства священиків“ (гл. Додат. III.). Та найбільш мабуть натрудився Могильницький в часі свого побуту в Відні працями в цілі оборони української мови перед замітами гал. ц. к. властій. Відповідь ц. к. губернії з 13 вересня 1816 р., одержана митрополитом вже у Відні, вимагала ремонстрації. Зажалене цісареві Францові I. мусіло бути вручене негайно, коли на жаданнє близьких вияснень для надворної канцелярії гал. ц. к. губернії могла дати їх уже 13 грудня 1816 р. I от на сам час розгару офіціально-фельользогічних праць Могильницького, котрий тоді рівночасно викінчував і свою граматику української мови, припадає й написанне Копітарової статті п. з. „*Russniakische Literatur*“ котра появилася 5 падолиста 1816 р. в 89 ім числі „*Wiener Allgemeine Literatur-Zeitung*“, де Копітар з приводу видання Могильницьким „Науки християнскои“ (Буда 1815) виступає з твердженням, що українська мова, ужита в тій книжці, хоч не є літературною мовою, все таки є живуючою в устах українського простого народа в Австрії і в російській Україні, належить до групи південно-славянських яzikів, а не північно-славянських (польського і московського), отже й не є діялектом їх і заслугує на плеканнє.¹⁾

Вже Осип Маковей звернув увагу на се, що твердження Копітара про українську мову з 1816 р. повтаряється пізнійше Могильницьким в обороні сеї мови перед гал. ц. к. властями.²⁾ Я сказав би, що воно не повтаряється ся, а покривається з твердженням Могильницького, від котрого без сумніву присвоїв собі його ранше Копітар. Доси трудно було се сказати. Не позволяється сказати брак усіх, хочаб і найдрібніших слідів безпосереднього звязку Копітара з Могильницьким до часу написання Копітарової рецензії на його „Науку християнскую“, в виду чого

¹⁾ Тершаковець: ор. сіт., ст. 91—92.

²⁾ Осип Маковей: Три галицькі граматики. Зап. Н. Т. ім. III., т. LI, ст. 11—12.

Тершаковець міг написати, що з цілого ряду знайомих з ним галицько-українських письменників не знав Копітара особисто, між іншими, Могильницький. 1) Та колиб він був хочби припускає що Могильницький в 1816 р. в осені, в тім так важнім і рішаючім часі, був у Відні, він певно бувби не силкував ся приписувати зміну в Копітарових поглядах на українську мову виключно заслужі Снігурського; що найвище був би міг бачити в особі Снігурського посередника між Копітаром і Могильницьким при їх взаємнім зближенню до себе, що мені видається ся вповні правдоподібне. Як Могильницькому в Відні могло залежати на пізнання Копітара, так певно й Копітар міг бути рад нагоді до пізнання перемиського каноніка, що власне викінчував граматику української мови. Крім чисто наукового заінтересовання могло його спонукувати до стрічі з Могильницьким і щось інше. В однім із своїх письм висловив ся Копітар: „Die Slaven sind nun an der Reihe. Man hat hier viel gekundschafftet über das Verhältniss der Dialekse und ihre limites géographiques“²⁾. Коли се факт, що австрійське правительство вивідувалось колинебудь про славянські нарічі і їх взаємне відношення, то робити се мусіло передовсім у хвилях конечної потреби й при помочі довірених осіб, які були й відповідно підготовані до того. 3) Мусіло так бути і в часі галицької боротьби о мову між Поляками й Українцями; мусів бути тоді й Копітар питаний віденським правительством, як свій чоловік і знавець. А в такім разі годі

1) Тершаковець: оп. cit., Зап. Н. Т. ім. Ш., т. XCV, ст. 111.

2) Ягичъ: оп. cit., ст. 192.

3) Слід такого вивідування, веденої доволі цезурно при помочі потайї, знаходить ся і в діярії парохії при церкві св. Варвари заснованій 29 марта 1824 р. парохом Фогоршием. Сповідано і причащано тої жовтірів Українців з Угорщини. „Sub Liturgia — пише Фогорший — aderant plurimi lat. rit. homines ex curiositate aspicientes modum communionis et eaetera; unus autem eorum in fine Liturgiae interrogavit me, qualemnam Panem post communionem accepérant milites. Cui reposui non aliun, quam ex oblato remanentem ut signum agaporum antiquorum; et ad haec reposuit: A! das ist recht schön, Geistlicher Herr, dasz so alte Gebrauche gehalten werden Postmodum interrogavit: und woher sind gebürtig diese Leute? — Von Ober-Ungarn — Und was für eine Nation sind sie denn? Russen, Ruthenen oder, wie die Deutschen sagen Russniaken? — Post haec ego interrogavi: Mit wem habe ich die Ehre zu sprechen? — Ich bin von Polizey. — Ego ad haec: Also habe die Ehre mich zu empfehlen. Adieu!“

було йому відповісти нї се нї те, або не відповісти нїчого. На щастє, в Відні був саме Могильницький. Снігурський міг їх познайомити з собою. Недавно видана „Наука християнская“ Могильницького давала добру притоку до забрання голосу в справі галицько-української літератури і... мови, котрої Копітар, як сам у своїй рецензії признається, не знат добр, але знат її ліпше Могильницький, отже й міг дати інформації. Від нього, від Могильницького довідався Копітар і про ново засноване в Перешиблі „Товариство священиків“ більше, нїж міг довідатись від Снігурського. Під гарним враженiem нової знайомості, а може й не без інтервенції митроп. Левицького написана стаття Копітара п. з. „Russniakische Literatur“, певне вже в жовтні 1816 р., повна прихильності для Могильницького, митроп. Левицького і їх перемиського товариства.

Інакше, нїж отсе представлено, трудно було і вияснити собі чотири факти: 1) зміну погляду в Копітара на українську мову 1816 р., 2) схожість того погляду з поглядом Могильницького, 3) збіжність часу фільольогічних занять Могильницького для оборони української мови з часом появи відповідного погляду на ту мову в Копітара, 4) рівночасну прихильність Копітара для Могильницького, митроп. Левицького і їх перемиського товариства. Впливом самого Снігурського не дасться ся того всого пояснити. Його слабе поняття про українську мову не устерегло Копітара, як се було вже сказане, перед помилкою в 1814 р. За якимсь незвичайним розвитком того поняття у Снігурського до 1816 р. не промавляє навіть факт, що в 1816 р. Могильницький виставляє йому свідоцтво добрих успіхів у навчанню української мови на основі принципів граматики. Не знаючи, якою се граматикою Снігурський послугував ся, не можу припустити, щоб се була якось інша граматика, нїж та, що названа „Сокращеною рускою граматикою“ знайшлась пізніше в руках о. Петра Паславського, наслідника Снігурського при церкві св. Варвари у Відні,¹⁾ а по свідоцтву Дідицького була зложена ще перед 1820 р., т. є перед приїздом о. Паславського до Відня.²⁾ Назва-ж тої граматики: „Сокращенная русская грамматика“ пригадує мені граматику першого пароха при церкві св. Варвари в Відні, о. Стрілецького, яка в бібліографії почайських друків

¹⁾ Сотрудником був 1821—1835, парохом 1835—1844 р.

²⁾ Б. А. Дідицький: Михаилъ Качковскій и современная газ. рус. литература. Львів, 1876, ст. 80.

означена Петрушевичем як „Gramatyka (ruska) krótka (przez Strzeleckiego) in 8°“. ¹⁾ Чи уживав її Стрілецький в Відні при навчанню гр. кат. студентів теольгії, даючи примір своїм наслідникам, Ольшавському і Снігурському, та чи саме нею або перерібкою користувався й Снігурський, тут не берусь рішати. Замічу тільки, що Паславському приписана Тершаківцем безпідставно „Сокращенная русская грамматика“, ²⁾ та що скоріше далось би її приписати Снігурському, зглядно вважати її ідентичною з граматикою Стрілецького. В однім чи в другім случаю не могла то бути граматика живої української мови, з якої за посередництвом Снігурського користувався би Копітар при вироблюванню свого погляду на українську мову в 1816 р. ³⁾ Укріплює мене в сім переконання ѹ мова проповідій Снігурського. Якою мовою Снігурський ті проповіди писав, такої навчав і других, а більше певно церковнославянщини. З огляду ж на се все твердженне про вплив Снігурського на Копітара до 1816 р. включно належить заступити іншим твердженнем, а саме тим, що обмежився його вплив на посередництво в познакомленню Копітара з особами, що інтересувалися близше українською мовою: в 1814 р. з Ольшавським і Фогорошіем, в 1816 р. з Могильницьким і митроп. Левицьким. Більший був певно вплив Копітара на Снігурського, хоч такоже за багато бачу безпідставності в припущеннях, що такі факти, як уживання псевдо української мови в проповідях, списування їх латинським алфавітом, навчання церковнославянської мови, заохочування до писання граматик української мови, були у Снігурського доказами, що „ дух Копітара був при нім у його кождім почині“. Скоріше можна сказати, що Снігурський ішов тут за раншими примірами своїх, близших собі людей, подібно, як за ним і Фогорошіем, а не за намовою Копітара, в що каже вірити Тершаковець, ішов Паславський, проповідуючи „по руськи“.

1) А. С. Петрушевичъ: Историческое извѣстіе о древ. Почаевской Обители Ч. С. В. В. и Типографії ея, съ росписью въ той печатаннымъ книгамъ. Галичанинъ. Лит. Сборн., Львів, 1863, кн. III—IV, ст. 180.

2) Тершаковець: оп. сіт., ст. 102.

3) Твердженне, що Паславський написав скорочену руську граматику вийшло з оповідання Дідичького, що Йос. Левицький »пользовался его «Сокращеною русскою грамматикою», составленною еще передъ г. 1820«. Без провірения повторив се Возняк (оп. сіт., ст. 3), а потім записк., т. сххv.

АВТОБІОГРАФІЯ ВОЛОДИМИРА ШАШКЕВИЧА

Абтобіографія ця була написана в 1877 році в Тарнові. Її написав Володимир Шашкевич на прохання Омеляна Огоновського (1833-1894) керівника катедри української мови і літератури львівського університету з 1867 р. Вона частинно була використана в «Історії руської літератури» згаданого професора, який опісля передав текст цієї автобіографії до архіву Матірного Товариства «Просвіта» у Львові на переховання. Пихайло Возняк, відомий літературний дослідник відграбав її в цьому архіві і повністю помістив її в 1911 р. в літературно-науковому часописі «Неділя», який тоді появлявся у Львові. Звідси передруковуємо цей документ без жодних змін.

Автобіографія В. Шашкевича—це першорядний документ до історії Української культури, літератури та національного росту. Редакція.

Ось текст цієї автобіографії:

«Я родив ся дня 7 цвітня 1839 року в селі Нестанничох, золочівського округа, де на тоді отець мій Маркіян Шашкевич був адміністратором тамошньої капелянії, звідкілля коротко опісля уже приходником переселивсь до Новоселець (теж золоч. округа), куди Й мене забрав з собою. Тутка вже родив ся молодший мій брат Святослав—і помер іще недолітком. Більш Й не було дітей у моїх родичей.

Отець, хочай любив велими свою дітвому, так не лишав багато волі мені старшому Й скоро заставив до молитви і науки. Щодня було у ранці Й вечером оба на колінах молимось перед образом (відай) святого Миколи: отець проводить було молитви (руські), а я Й веду за ним, хрещусь і бю, як слід, поклони. Коли-ж молив ся ладно, то отець добував деревяну шкатулочку, з котрої вийма було бляшки, показує мині цікавому тай навча, як кожню бляшку називати, себто, як називати сю букву, що на кожній бляшці була вибита. Деякі бляшки себто деякі букви кирильської азбуки пізнавав я тогді на перший погляд.

Годі розказувати тутки усі події й гадки дітських літ, що буцім так дрібні, так маловажні—незабутнім, чудотворним обравом стають нам в доспільшому віці перед душою та, хоч так вони дрібні, так придакові іноді, сі mrієва хлопячі, так становлять ся вони тою неперевною ниткою, на якій низаем наші гадки-погляди. Тільки-ж приходить ся дуже рано навязати на сїй нитці й гіркі спомини, а таким спомином, глубоко вразившим мою дітську душу, була рання смерть дорогоого сторожа-хранителя перших моїх літ. Отець мій недовго навіщав ся супокійнішим тай менше журливим житем, яке найшов в

Новосельцях в сусідстві дорогоого єго серцю «друга Тадея*»), в сусідстві Княжа—і Подлиських дворів. Хороба, що вже за молоду «сушила» єго груди, і невгомонна праця скоро загнала єго в могилу. Як великий був сей удар судьби для нас осиротівших себто для мене й матері моїої, відай второпає кождий.—

Після сего тяжкого допусту божого мати моя (Юlia з Крушинських Ш.) по недовгому часі переселилась з Новоселець до своєго отця а моїого покійного діда Теодора Крушинського, пароха в селі Деревії, окола Жолківського, куда мене уже уперед відвезли.

Коли зможе хоч у самій малюсенкій частинці заступити сироті те, що називаєм любвою отцевською, то дід мій був чоловіком, найбільш до того спосібним. Був се характер кріпкий, праведно незломний. Єго ріши (те) льність, незвичайна притомність духа в кожнім положенню і сильна, ніким і нічим не зломана воля способили єго більше на доброго воїна, як на смиренного приходника Деревенського; зверх того єго зрист і сильна булова тіла в купі з тою енергією, що мальovalась на єго лиці, не давали сподівати ся, що під тою, так кажучи, дубовою корою в несказаної доброти серце, що одною з головних черт сего характера єсть безграницє привязанє до родини.

Усі унуки майже на перших літах ховали ся у моїого діда, а що у діда моїого було окрім матери єще пятеро дітей, так була се тоді вже неабияка громадка унучат.

Дід мій, который сам повиучував було усіх своїх дітей читати, числити і т. д. і мені не давав дармовати довго. Зразу сам таки учив, а далі вислав до дяка у тамошню таки школу, де я вкупі із прочими сільскими дітьми учив ся грамоті, аж таки, було се якось з 1845 на 1846, не відвезли до Жовківської школи. Перший рік у жовківській школі минув ся мині хороши. Мимо того, що зараз на перших днях привітали мене другом тай звісним: «Smazono, pieczono w smole pie gadaj, co sie dzieje w szkole», отці Домінікани зробили мене першим у класі і подарували «преміум.» У першій класі, бо я зачинав єще по давньому від «штуби», пішло мині теж не гріше. На третійому себто у другій класі я занедужав тяжко—годі було учити ся—мене одвезли домів і лічили з пів року, заким піdnіс ся я з постелі і се, казали, було велике чудо, которое сповнив на мині жовківський тогдашний полковий лікар Кальляус.

*) Тадей Василевський, про котрого не згадує Головацький в житієписі пок. моїого батька, поміщений в I часті «Вінка», но з котрим отець, мій жив в нерозривній приязні. Був се Поляк, шануючий Твори моїого Батька і єго знання на полі славянської літератури, а щиро любячи руські пісні і руський народ, шілім серцем бажав йому добра. Отець мій по кілька день нераз просиджував у своєго друга Тадея.—У моїих руках єсть недрукована єще нігде поезія покійного батька з передним слівцем, повним туги до Тадея.

До школи не пора було тепер вертатись, дід приймав мені домашнього учителя, який готовив мене до егзамину. Було се 1848, як складав я егзамин із першого курсу другої кляси, таки в жовківській школі. В честь тогдашнього Домінікани (на)—катехита Яремовича мушу згадати, що сей латинський священник випитував мене науку релігії на руськім язиці, мій учитель бо Клим Мерунович учив мене деякі предмети школльні тогді по руськи. Окрім сіх кількох предметів Клим Мерунович читав зі мною ціле євангелиє на церковнім язиці, якийсь збір росийських державних законів—но що далеко більш на гогді приносило мині користі, говорив зі мною не інакше, тіль (ки) заєдно на народній руській мові, пізніше уже читав нам голосно усім «ГалицькуЗорю», та «Вістникъ», які оба письма дід мій предплачував і усіх заставляв до руської азбуки. В році 49 на 50 відвезли мене до Львова, де задля того, що я з 2 курсу не робив іспиту, прийшлося у друге ходити до той же собі до другої клясси, де від тогдашнього учителя Проттунга піймалося »пац« без ліку. В 50 на 51. р. я скінчив нормальні школи з дуже добрым всьпіхом і при цілорічнім випиті (егзаміні) держав річ до притомного тогді єпископа Божинського по руськи. Річ ся зачинала ся від слів: «Через століть висіла хмара над нашим руським народом»...—її написав був на сю ціль тогдашній католик мій Йосиф Левицький. Опісля надруковали її в котрій то руській газеті, відай в «Вістнику», певно не знаю. В надгороду, не знаю вже, чи за вспіх в наукі, чи за держану річ мене обдарив єпископ книжкою: «Тарась Бульба» пера Гоголя, перевід буцім Головацького.

Книжку сю читав опісля на вакаціях Клим Мерунович зо двічі і усі ми собі мій дід, баба, мати тай вуй Іван Круш, слухали її дуже цікаво. Іменно мині сей образ лицарського руського життя приляг був вельми до душі. З тої пори я чимало разів читав Тараса Бульбу, а ще частійше роздумував про події, списані в сій книжці. Мині бачилось, що я стрінув ся тутки з чим то, чого дарма глядав докола себе. Тяжко було й допустити хлопяті, що се укохане душою твориво не зовсім так на скрізь доконале.

Пізнійше дістав я з рук К. Меруновича I частина «Вінка», виданнє Головацького—і се була найбільша заслуга моего тогдашнього учителя. Сему припадкові я дячу, що вчасно полюбив скарб, яким єсть питоменна руська мова і поезия, «Вінок» я навчивсь уважати взорцем руської мови і пісні, може й тому, що часть єго займали поезії моего покійного Батька, которі я любив одже і цінів тогді найвище. Наслідком сьої любові і шаноби до батьківських творів і мови, якою вони були списані, було, що я пізнійше читаючи твори інших писателів, пишучих іншою мовою, не прилягав до них душою. Ся мимовольна, інстинктова симпатія до всього руського, не на сей лад, як «Вінок»

Головацького писаного, вироблялась у мене в роках 1858 1859 і 1860 до самовіжи, а в р. 1861 стала кріпким незломним переконаннєм, котого основою був уже не один тільки віденський «Вінок русинам на обжинки.»

Окрім сіх двох книжок я не читав тогді нічого путнього, тільки з поміж рукописей покійного батька Клим Мерунович прочитав нам раз і ІУ пісні Енеїди Котляревського, відписаної рукою отця моєго, уступ, з которого від тогді я запамятав був собі кілька віршів,—се вже дуже мині було сподобалось, тільки тогді не мав я приступу до сіх скарбів, які так і порозтрачувались від часті. Памятаю як на нині—свої очі таки бачив батьків перевід євангелия на руську мову. П. Мерунович позичив його моєму вуйови Йосифу Крушинському до Добрусина і там він і затратив ся.

51-о на 2-ий р. я розпочав гімназияльні студія. Мене вписано на так званій тогді домініканській гімназії, ще в домініканському таки будинку. Директором був тогді який то Др Тихау. Там і скінчив я 4 низких клас з добрим всьпіхом, а вже до 5-ої переніс ся до т. з. бернадинської гімназії. Вже то нігде правди діти, у школі я був дуже непосидючий хлопець, тож часто було трапить ся, що замкнуть до «карцеру», но на тім і кінчило ся. У 5-ій класі воно випало гірше. Був у нас тогді який то професор Брош, сердешний, добрій чоловіяга, пером би йому земля, і нераз дивно мині нині, задля чого ми йому тогді так допікали—коли згадаю, то в сього чоловіка янгольська була терпеливість. Одно тільки закинути-б єму прийшло ся, що иноді приходив у школу здорово підпилий. Се відай і була причина, задля котрої ми йому не так то чимало заявляли шаноби, а иноді таки так дошкварили, що покійникові до плачу приходило. Жаловав ся покійник раз і другий і десятий директорові, а директором був на тогді пок. Бруггер—тілько ж се не помагало, бо школярі так солідарно держались, що годі було у них правди випитати. Но, як то кажуть, до часу збан воду носить!» Раз змалював я таки біля дверей 5. класи в природній величенні патрет проф. Броша. Те саме лице, червоною цеглою натерте, та лисина, той ніс затабачений, словом, живісенький професор Брош з величезною склянкою пива в руках, з усмішкою на лиці і затабаченою хусткою під пахою. Докола цілої парсуни були всілякі написи т. з. Kraftausdrucke проф. Броша, котрими він лаяв свавільних школярів.

Сім разом не утаїла ся річ, який то колега Винницький зрадив мене і обох нас виключено з академічної гімназії. На сїй гімназії мині загалом ішло недобре, у першому півроці я піймав 2 класу—но для куриозум пригадаю, що О. Цибик почастував мене тогді 3-ою з руської мови, хочай і перед тим і опісля я у всіх класах з руської мови мав

відличну кляссу. Се уважав я тогді несправедливим і воно боліло мене більше, як інші справедливі двійки.

Зробивши вступний іспит, я переніс ся тепер до 6 кл. опять на домуніканську гімназію. В вищих клясах не обходилося у мене теж без карцерів і дорікань учителів, надзвичайною пильностію в гімназії я теж не міг повеличати ся, тільки деякі предмети, як іменно фізику, фільософію, німецький і руський язык я учив ся з правдивим замилованням і проф. фізики Др. Стеблецький часто усім клясам ставляв мене яко взорець і писав мині так клясси в съвідоцтво, яких перше у него і не читали.

В році 1859, коли вже туй туй я мав скінчiti гімназию, я занедужав на груди. Лікар радив змінити воздух. Саме тогді мій стрий Антін Шашкевич, тогді капітан полку піонерів у Пешті, чоловік богатий, з вдячності для пок. батька писав мені, щоби я приїздив до Пешту кінчати там школи. Я користаючи з так доброї злучайності, в осені 1859 р. і вибрав ся до Пешту. Но домашні непорозуміння, про які ту загадувати не хочу, спонукали мене уже в літі слідуючого року назад вернутись до Львова.

Уже перед моїм виїздом до Пешту, властиво до Будиму (мій стрий бо сидить в Будимі, де має красну маєтність, складаючу ся з трьох камяниць, винниць, вілл, огородів і т. д.), я зачинав писати руські вірші. Один із них з р. 1868 (sic 1858) надрукований в «Альбумі» Дідицького, а опісля в «Зільнику» під надписю, Думка». Но в Будимі, над Дунаєм, перший раз так далеко від рідного краю, під новими живучи обстановинами, я чим раз то більше чув потребу те, що чув і гадав, списувати на папір в формі пісні. Через час пробування моего у Будимі зібралось кілька таких віршувань пробних я, вернувшись звідтамтиль і пізнавши п. Теодозия Дідицького передав йому для поміщення в його «Альбум». П. Дідицький перемінив одну трохи в однім уступі (До зірки моего роду), прочі надруковав майже зовсім словно.

З п. Дідицьким, коли не помиляюсь, познакомив мене пок о. Страхоцький. Сему відчитував я свої поезії часто, а о. Страхоцький заохочував мене, як і інші мої знакомі, до дальнього писання.

Міжтим з кінцем року школнього 1861 я зложив на 11-їй гімназії іспит досыпності і з слідуючим школним роком записав ся яко порядочний слухач на юридичнім факультеті Львівського універзитету. В той час, як і наперед, я занимав ся богато літературою німецькою і польською. Із інших займав мене найбільше Шекспір, которого читав я в німецькім переводі. Гете і Міцькевич (іменно єго кримські сонети і Кіндрат Валенрод) стояли мені яко взорець тогді перед очима, пізнійше «Гайне» і «Auerbach» (Schwarzwalder Dorfgeschichten), на

котрого посліднього звернув мою увагу мій вуй Іван Крушинський, богато вплинули на мій смак поетичній і приготовили мене завчасу до справедливого оцінення українських писателів.

Перша українська книжка, которую я побачив, була «Маруся», перердукована етимльогічною правописю в т. (з.) Ставр. друкарні. Мене ударило тогді теє, що там, де зайшли Німці по тілько столітях, там Україна зачала свою літературу, чи могло мині одже бачитись щось більше на часі, як іти дальше дорогою, витиченою нам українським писателями тай «Дністрою Русалкою», і «Вінком»? Melchier Mayer (Geschichten von der Riess) а іменно Auerbach бачивсь мені живим живі сен'ким німецьким Основяненком. Хто читав сего посліднього "Barfusselle", "Frau Professorin" і т.д. не може заперечити сього. В сю пору побачив я у перше теж Шевченкового Кобзаря у п. Дідицького, просив позичити мині его хоч на днину, но п. Дідицький відмовив мині сього, Міжтим я прочитав 4 пісні Котляревського Енеїди, переписаної рукою пок. батька, которі найшов я поміж посмертними его рукописями і побачив у п. Дідицького «Хату», прочитав переднє слово до «Хати» і тим більше переконавсь, що моя гадка се не утопія, тільки, що не я один так думаю. Між мною і п. Дідицьким вивязалась тоді диспута живіща, як звичайно, в котрій я виказав мої переконання що до природного розвою нашої літератури, нічого вжene скриваючи. П. Дідицький говорив пізніше, що «Хата» накоїла сего «лиха», которое «русскиі» зовуть україноманію.

Тогді пізнав я теж Данила Танячкевича і як вельми зічудовавсь я, коли найшов в йому чоловіка, зовсім тихже, що мої переконання. Наша щира розмова про літературу руську чим раз то більше скріпляла нашого духа і заоочувала до діла. Танячкевич дістав тогді кілька українських книжок від пок. Дра Осадці, переписав їх мершій дословно і уділив мині і з справдещньою розкошию, відчитував сі дорогі скарби, о которых істнованно тогді і не знав ніхто в Галичині. В ту пору ми оба були першими людьми українського руського переконання в Галичинні. Був се красний час, час плянів і надій, которими ми молодці—оптимісти на тогді бажали Русь ущасливити. Як часто розчаровується ся чоловік! Но лишім на боці рефлексії.

В літі 1861 р. приїхав до Львова пок. мій друг Володимир Бернатович, я пізнав його в експедиції «Слова» і запросив до себе. В моїй піддашній кімнатці я тогді у перше приймав так дорогого гостя—гостя з України. Закликавши Данила Танячкевича і других молодят, ми з несказаною роскошою слухали оповідань про Україну, Київську громаду, про Шевченка, Куліша, Костомарова, Марка Вовчка і т. д. і т. д. нам росло серце в грудьох і наші надії становились чим раз то

сміліще. Після сьої події я став плодовитшим в поетичні гадки, заохочений Бернатовичем, я почав вірити все, що мої вірші стоять друку.

З кінцем 1801 року приїхав ді Львова Е. Згарський, далій Ф. Заревич, а пізніше і Кс. Климкович—ми пізналися і пізнались якої свої, вкупі із Танячкевичем ми творили вже перший завязок русько-українського общества, першу руську укр. громадку.

Тогді виробилась між нами гадка о конечності видавання літературної газети в народнім руськім язиці. Фед'кович, який тогді стояв в приязних стосунках з редактором «Слова», в дописі до «Слова», порушаючи туж саму гадку, подав і предложенне, як би її охрестити. Словом ми рішили ся видавати «Вечерниці». П. райця Лавровський, й треба йому признати, будучи тогді вибраний до сойму, обіцяв попирати нас в сім замірі словом і ділом. «Вечерниці» з'явились з початком р. 1862 і як стій була вже і партія українська, яку тогді прозивали противники «Вечерничниками.»

В Вечерницях помістив я найбільше моїх поезій, а перейнявши опісля сам редакцію «Вечерниць» в році 1863, якого був перше головним робітником, я вибрав іще деякі, як Черна Княгиня черниговська і т. д. і кілька переводів з Гайного недрукованих зпоміж манускриптів і видруковав те все в збірничку моїх поезій під заголов. «Зільникъ».

Міжтим наступили всілякі некорисні обставини, які спинили мою діяльність. Я обійняв «Вечерниці», з довгами. Довги родять нові довги. Уже перед обняттям через мене Вечерниць кредит їх був підкопаний, а я власним пожертвованнем тільки видавав їх даліше, що мене в найприкрійше материяльне положенне привело. П. Климкович заявив охоту видавати «Мету» «і обіцяв післати її і предплатникам Вечерниць, коли я перестав би їх видавати, бо дві газети укр. було тогді за чимало на так малу публіку. Я пристав на те, в остатніх числах заповів видаванне газети п. Климковича і до крайної нужди допроваджений тим видавництвом перестав друковати Вечерниці.

В таких злучаях наступає апатія.—На моє щастє мене занимало тогді що іншого досить сильно. Уже перед видавництвом Вечерниць р. 1860 на 1861 пізнав я панну Клементину К., сестру моєго школьного колеги Івана К. і скоро завязалась між нами престрастна любов, якою, так думав я, мусіла скінчитись подружжям. Щоб осушити сей плян, я мусів мерцій старатись о кусень хліба. Занехавши проте на якийсь час мої правничі студія, я старав ся і дістав місце супл, учителя при тутешній висшій школі реальній. Я сподівав ся, що мині приділять руський язык або історию, міжтим воно стало інакше, я мусів учити німецького язика. Но скоро жалував я сего моєго

кроку. Моя грудева слабість відозвалась сильніше, незліченна коректа задач не давала ні хвильки часу занимати ся чим іншим, як тільки шкільною працюю, а окрім того мій преложений Директор Кунерт був чоловік злющий. Я не подобавсь йому і він очевидячки на кождім кроку показував мені своє враже для мене розположене. Я не умів ласитись і стелитись і небавом зачалась між нами боротьба, в якій він яко преложений і опитніший одолів. Я мусів уступити зі школи, а тим самим і мое подружжя з панною Клементиною К. відложилося *ad callendas graecas*. Був се великий удар судьби для мене, я остав без середків до життя—і хоч старав ся опісля через 5 літ о місце учителя супл при гімназії, годі було його дістати, хоч пізнійше переконано ся о характері моєго противника і він сам кілька літ пізнійше мусів уступити з посади директора.

Бачучи мое приkre положенне, стрий мій Григорій Шашкевич завізвав мене ім'ям п. Ю. Вислобоцького до Відня на робітника при руській газеті «Вістник», куда я і вибрав ся р. 1964 якось з початку січня. Іще перед виїздом до Відня написав я драму в 4 діях «Сила любові»—но вона не викінчена і тільки більше нашкіцювана, хотяй представля (ли) її і в тутешнім р. театрі в р. 1864. У Відні мені велося лучше. Мое здорове получшало і я опять зачав писати вірші, які пошищав в «феллєтоні» «Вістника» з того ж року. Вірш «Над Дунаєм», відай «До моєї кобзи» і інші нігде непередруковані незгірші поезії походять з тої пори (сі вірші стояло б надруковати в котрій читанці). Пробуваючи у Відни, я записав ся опять на юридичний факультет тамка і слухав предподавань Дра Міклосіча. Но п. Вислобоцький не дуже совісно поступив собі зі мною, хотяй я майже весь мій час жертвував єго газеті, писав до неї дуже чимало. Один вірш, написаний мною для Вістника, був причиною нашого непорозуміння, а мою щиру працю оддячив п. В. опісля шкандалною, не основаною на правді статею, которую о мні надруковав Вістник. Будучи в Відні, я забрався був писати драму історичну Тимко Хмельницький, но вона не укінчена. Тогді перевів я Скрибого Склянка води на руську мову і сей перевід єсть в руках Директора театру русь. Бачинського. Перевід незгірший.

Міжтим стрий мій і добродій справдешний загадав спенсионуватись і оставить Віденсь. Не було і мені що довше у Відні робити і я, позбиралиши підписи професорські на універзитеті, потверджаючи фреквенцію, вибрав ся ді Львова тим більше, що мене взивали голоси моїх приятелів тогді на звісний загальний збір «Матиці.»

Вернувшись з Відня, я піддав ся ві Львові випитові першому правничому і зробив єго з добром успіхом. Під зиму того ж року упала у друге, «Мета» і мене спонукано видавати «Русалку». В

«Русалці» помістив я вірш зо сім добрий по моїй гадці (которий був би на місці в які(й) Читанці), написаний в посліднім чи передпосліднім числі відай під загол. «Воскресна пісня»).

З прочих моїх творів надруковано тільки в «Правді» (за ред. Лукашевича) одну; вона зачинається: «Ой біля хати у саді довбач у грушу стука», а за Вахнянина 2. одна з них в роковини Шевченкової смерті, друга відай під заголовк. «Собі й не собі» (всі три стояли би вибору для Читанки якої).

По упадку, «Русалки», до котого причинилися інтриги недосвідчених деяких молодців злой волі, мені так обридла всяка спілка із ними, що відтягнув ся зовсім від публичного життя, а проживши тогді кілька місяців в крайній нужді у Львові, о якій не снить ся деяким, що чванять ся, буцім то вони жертвують ся для народньої справи—я виїхав до моїї Матери до Деревні в Жовк. околі, где вона по смерті моего діда і найбільшого добродія Теодора Крушинського осіла, купивши собі кільканайцять моргів селянського ґрунту і побудувавши хатину. Там віддав ся я тепер зовсім науці—і по між іншими також правничим студиям. Єще раз вирвано мене із моїї сільської щасливої самотності в пору видавання «Русі», до котрої я, не знаючи ані її заложителів, ані середків, якими стояла, зразу дописовав з «Мостів великих» (місточка найближшого Деревні) безплатно, опісля прибувші ді Львова, я дописував до «Русі» за дуже невеличкий гонорар, а по її упадку і по новій боротьбі о хліб насущний, котого мимо обіцянок високих людей і знаменитих протекцій я не міг добитись я вернув опять на село, уязвсь за цивільний і карний кодекс і готовавсь до 2-го правничого випиту. Саме, коли вибираєсь я ді Львова 1868 р. в осені для зложення сього випиту, я перестудив ся в дорозі до Мостів великих і занедужав тяжко на груди—в наслідок чого прийшло ся близько пів року лежати в постелі. Сім раз м я гадав уже справді попрашати ся зо світом, де більш зазнав нужди і жури, як добра, но і сім разом іще спас мене од смерті своєю штукою великомостенський полковий лікар Вайс—і таким побитом я аж рік

1) Заголовок сього вірша «Христос воскресе». Він поміщений в 12 ч. «Русалки», Замічу тут, що д. Левицький невірно запримітив на 76 стороні II. т. своєї «Бібліографії», що виданнє «Русалки» «прекратилось» на II. ч. Вийшло ще 2 цьвітня 12 ч. з таким змістом: Володимир Шашкевич, Христось воскрес! Було та загуло. Комедія з двох лій, з народного життя. Написав Перебендя (Дальше буде). П.П. Пяті роковини смерти Тараса Шевченка у Відні. (Уривок з життя Віденських Русинів) (Конець). Въпинки зі подорожного альбума школяра. Уложив Денись зі наль Серету (Дальше буде). Циган. Оповіданье. (Полля угорського (Дальше буде) Вкінці є заява директора тернопільської гімназії в справі складок учеників на гололуочних коломийського округа та «Запросини до передплати.»

пізнійше, себо в Маю 1869 р. зложив 2-ий правничий іспит, а в Червцю вступив на практику до суду. Служив я при суді 9 місяців всьпішно, та безгрішно. Годі та годі діждатись було хоч найменшої платні при назвичайно тяжкій праці, котра не лишала мені ані годинки часу, котрий міг би я посвятити мені в сей тякий час і бідна мати моя, що змога, і стрий мій Григорій Ш. не забував, спасибі йому за те, про мене, но ся поміч була вельми недостаточна, а надія на одержаннє адютум в кількості хоч 300 зол. була всетаки далека. Не було вибору. З болем серця я мусів лишити судову практику, котра вельми мині була сподобалась і перенести ся до ц. к. фінансової кр. Дирекції, де зложивши присягу від дня 28 Марця 1870 я урядую яко концептовий урядник, побираючи 300 зол. р. в надії при лучших обстановинах опять вернути до Суду.

Вбеспечивши собі по тільки трудах хоч невеличкий кусень насушного хліба, я можу тепер опять подумати про мирну літературну діяльність. Деякі дивні гадки будять ся опять. Деякі нові ворушат ся в грудех. Тільки-ж не яло ся на доспільшому віці виступати з невикінченою ділетантською працюю. У мене на гадці єсть поетичне діло основане на історії(i), ширшого об'єму, котром, дастъ Бог здоровля, я рад би повітати опять руську публіку, та чей тепер удасться мені доволити ій краще, як за молодечих моїх літ.—

Примітка: Просив би я увзгляднити ласково підчеркнуті місця, на скільки змога.

При виборі до Читанки може деяких з моїх віршів, коли се б наступило, я просив би ласково позволити мині сказати те-ж своє мніннє—коли се не противитиметь ся зasadі, принятій комісію.

В.Ш.



Не тільки словом, але й ділом віддаймо поклін Маркіянові. Вже сьогодні станьте членом Інституту—Заповідника. Передплатіть «Шашкевичіану» собі та своїм рідним.



**Ширімо культ невмірущого Маркіяна!
Ставаймо в активні ряди Шашкевичівських Ідей!**

МІНЯЄТЬСЯ ОТОЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА У ВІННІПЕЗІ

Пам'ятник Маркіяна Шашкевича побудували українці Вінніпегу в найстаршій дільниці цього міста, яка носила і носить назву Пойнт Даглес. Серед українців ця частина міста називається «Шашкевичівська дільниця.» Таку назву прибрала вона з того часу, коли тут в 1925 році започаткувало працю Товариство «Рідна Школа» ім. Маркіяна Шашкевича. Ця назва утвердила ще й тим, що в 1943 році за ініціативою «Рідної Школи» Маркіяна Шашкевича та львівською частиною цієї організації українство Вінніпегу збудувало в 1943 р. пам'ятник Маркіянові Шашкевичеві, що знайшов своє приміщення на невеличкому трикутнику між вулицями Юклід, Джарвис і Мід. В новіших часах тут з 1961 року став працювати Інститут—Заповідник Маркіяна Шашкевича та стала появлятись «Шашкевичіяна» (1963).



Будови біля пам'ятника Маркіяна Шашкевича у Вінніпезі в 1980 р. Світлий А. Борис.

В дільниці Пойт Даглес були положені перші початки будови Великого Вінніпегу. Склалося так, що тут були впущені також перші коріння українського організованого піонерського життя у Вінніпезі.* Вправді по якомусь часі це життя перенеслось і поширилось дальше на Північний Вінніпег, щоб щойно після I Світової війни в повній силі відродитись тут знову.

Зуб часу дуже позначився на будівельній структурі цієї дільниці. Піонерські будівлі занепадали з кожним роком, нові не добудовувались. Це саме було з індустрією цієї дільниці. Однак кожна істота, як теж кожна будівля має свій вік і з часом відмирає а на їх місце приходять свіжі новотвори. Це саме сталося з оточенням пам'ятника Маркіяна Шашкевича у Вінніпезі. Старенька церква, перед якою оподалік стояв пам'ятник Шашкевича, погоріла а парафія св. Андрея побудування гарну нову церкву на вулицю дальше від пам'ятника. Площа, яку колись парафія набула від міста за одного доляра, стояла сиротою. Маленька доріжка Мід перетинала церковну площину від пам'ятника. Були старання «Рідної Школи» М. Шашкевича а опісля Інституту—Заповідника Маркіяна Шашкевича, щоб пам'ятникову і церковну площину злучити і так створити невеличкий парк та назвати його іменем Маркіяна Шашкевича. Парафія св. Андрея повністю підтримувала цей проєкт. Єдиною перешкодою в цьому ділі був дорожній уряд, Трефік Департмент, міста Вінніпегу, який в ніякий спосіб не хотів погодитися на скасування вулички Мід. Так пройшло около 15 років.

З весною 1980 р. наслідком нового планування міста дорожній уряд погодився на зміни в проведенні вулиці біля пам'ятника М. Шашкевича. Місто з днем 8 квітня погодилося взяти в повну опіку пам'ятник Маркіяна Шашкевича та перебрати на власність церковну площину парафії св. Андрея та злучені площі враз з пам'ятником Маркіяна Шашкевича назвати парком Маркіяна Шашкевича. До цих двох площ та вулиці Мід добавлено ще частину площині з вулиці Джарвис. Роботи над проєктом вже почалися а пам'ятник Великого Маркіяна у Вінніпезі набирає більш презентативного оточення. Зараз ще ведеться листування між парафією св. Андрея та різними департаментами міста, як Департмент оф Енвайрментел Пленінг, Ленд Сирвейс енд Ріел Естейт Діпартмент, як також Ло Діпартмент, щоб встановити деталі власності ґрунту та його опіки. Сподіватися треба, що в короткому часі наступить відкриття парку Маркіяна Шашкевича у Вінніпезі. Маємо надію, що це з певністю станеться з

* Див. працю автора «Студії до історії українців Канади», том I, видання УВАН, Вінніпег, 1964-1965.

весною 1981 року, коли то українська спільнота Канади буде відмічувати 170 річницю від дня народження Пробудителя Західної України. В цьому часі довершиться ще одна важлива річниця для українців Канади—це 90 річчя українського безперервного поселення в цій країні. Отже, будуть це величаві святкування в різних аспектах української історії на батьківщині та в діаспорі.

Годиться теж замітити, що на колишній площі парафії св. Андрея, яка вже влучена до проектованого парку, є два пам'ятники; один присвячений українським пionерам з нагоди 50-річниці прибуття до Канади Василя Єлинсяка та Івана Пилипова, цебто першим з перших. Пам'ятник цей був збудований і відслонений в 1943 р., з участю самого Василя Єлинсяка. Другий пам'ятник—присвячений вояцтву. В 1942 р. поставлено цей пам'ятник в честь тих українських канадських вояків, які згинули в часі другої світової війни. Оба пам'ятники були збудовані за ініціативою о. Пантелеїмона Божика, колишнього і першого пароха церкви св. Андрея та коштами саме цієї парафії. Оба пам'ятники зберігаються в доброму стані під дбайливою опікою сучасного пароха церкви св. Андрея, о. мирата Йосифа Пуляка. Отже, пам'ятник Маріяна Шашкевича у Вінніпезі буде в достойному товаристві, українських пionерів та українського вояцтва Канади. Яка чудова і глибока символіка!

М.Г. Марунчак



РОЗМОВА З НАШИМИ ЧИТАЧАМИ

Привітання о. Крилошанинові Степанові Клепарчукові в ЗСА. З преси довідуємося, що о. Крилошанин С. Клепарчук, член Інституту—Заповідника Маркіяна Шашкевича та постійний жертводавець на видання «Шашкевичіяни», відмічує своє 90-річчя від дня народження та 60-річчя священства. Це довгий шлях праці і зусиль, які провів Достойний Ювілят гідно і достойно згідно зі шашкевичівськими традиціями українського священика і патріота. Кураторія Інституту і Редакція «Шашкевичіяни» дополучуються до цих ювілейних святкувань зі своїми найкращими побажаннями. Одночасно згадані осмілюються просити, щоб Отець Ювілят написав свої особисті спомини про Українську Бурсу ім. Маркіяна Шашкевича в Бродах, де провів свої студентські роки!

ПІД ПРАПОРОМ ШАШКЕВИЧІВСЬКИХ ІДЕЙ—КАНОРА В 75—ЛІТТЯ САСКАЧЕВАНУ

о. Степан Семчук

Цього року Саскачеван і Алберта обходять своє 75-ліття.

В Алберті з того приводу поставили гідний пам'ятник, роботи мистця Молодожанина, своїм піонерам українці—пам'ятник достатній, коштовний, бо це одна з найбогатших провінцій Канади, а в самім Едмонтоні, як мені говорили і показували прямо пальцями на присутніх, є сто мільйонерів українців. Деякі з них дійсно поставні видом і виглядом на мільйонерів. Інші дрібонькі, скромні. Але всі вони українські патріоти.

В Саскачевані так гладко не ведеться. Є сила заможних українців різного стану і посадання, але, на жаль, я не знаю і не мігби вказати пальцем на уркайнця мільйонера. Зате канорські українці поставили прегарний пам'ятник при в'їзді до міста з півдня гостинцем ч. 90. Дівчина з вінком заквітчана квітами і биндами, вишиваний одяг, стоїть на п'єдесталі високо і світло, здалека видно—в руках тримає піднос, на нім вишиваний ручник, а на ньому коровай і стопчик соли. П'єдестал залишо-бетон, статуя дівчини з порцелянової маси, де на білому одязі різко відбиваються вишивки, кругом малий парк, все зависоке яких 15 стіп, з того п'єдесталь шість стіп. Цілість зложена незвичайно гармонійно, симетрично і пропорціонально. З котрого боку подивитеся, робить найкраще враження краси і сили. З боку в недалекій віддалі є ряд домів. Між ними кам'яниця лікаря, високо на ній видніє великий напис: Вітайте! Пам'ятник роботи місцевого мистця і некоштовний. Посадником Канори є пан Свергун, один з кількох дітей українського первісного поселенця і робітника, котрий визначався тим, що був дуже побожний і вірний Церкві та вірі своїх батьків—він тяжко працював на хліб насушний, але прегарно виховав своїх дітей.

Це є та провінція, що перша й одинока в Канаді, дала почин в 1932 р. до засновання Братства Українців Католиків Канади, що згодом дістало домініальний чартер. Два роки опісля 1934 рішено і негайно здійснено оснувати власну бурсу для студентів ім. о. Маркіяна Шашкевича в Саскатуні. Як подав в Пропам'ятній Книзі нашої Церкви 1941 р. в 50-ліття нашого поселення в Канаді о. Петро Криворучка, що від перших початків став в рядах організації БУК і здійснив найкращі заміри в справі виховній—саскатунська громада винаймила готель Бельмонт зараз при СПР стації і там бурса проіснувала від 1935 до 1937, коли в літі закупили власний будинок в середмістю при 4 вулиці Норд, ч. 304. Першим ректором став Осип

Прийма, взірцевий диригент хору і прегарний виховник молоді, що вповні заповнила будинок і мала там не тільки удержання, але також постійно вечорами виклади української літератури, історії, граматики, правопису і релігії. З бурси вийшов ряд професіоналістів і чільних провідників провінції, як перший українець генеральний губернатор Саскачевану, лікар др. Стефан Воробець, довголітній посол Бронсько Корчинський, адвокати, лікарі, аптикарі, учителі, окраса нашого народу і Канади. А всі віруючі люди і практикуючі свою віру. З того будинку бурса перейшла згодом до нового великого мурованого на площі біля університету, де існує досі під зміненою назвою Інституту ім. Митрополита Андрея Шептицького. Нове ім'я, стара ідея невисипутої жертвенної праці для Бога і свого народу в Канаді. Я згадую це тому, щоби пригадати слова о. Маркіяна: «Як весело колись було» (Згадка). Всі тодішні студенти говорили плинно по українськи, читали, писали, це була позитивна наша молодь, пильна, точна, ретельна, працююча і студіююча—така сама, як за о. Маркіяна, свідома і перенята ідеями поступу і кращої будучності.

Коли тепер приїхати до Канори, то тиснеться на пам'ять вірш о. Маркіяна:

«Відкинь той камінь, що ти серце тисне!
Дозволь, в той сумний тин
Най свободоньки сонічко заблісне:
Ти не неволі син!»

- Бо, пише далі о. Маркіян:
«Руська мати нас родила,
Руська мати нас повила,
Руська мати нас любила...»

І тому:

«Русин я си з роду, тим ся величаю.
Люблю просту ширість, храню рускі нрави
Голубця си витну, думку заспіваю,
Гостя почастую—то мої забави»

Наша Канора свідчить перед світом наче та «Веснівка» о. Маркіяна, що стала улюбленою піснею народу:

«Цвітка дрібная
молила неньку,
весну раненьку:
—Нене рідная!
Вволи ми волю,
дай мені долю,

щоб я зацвила,
весь луг вкрасила,
щоби я була,
як сонце ясна,
як зоря красна,
щобим згорнула
весь світ до себе!

—Доню, голубко!

Жаль мені тебе,
гарная любко!
Бо вихор свисне,
мороз потисне,
буря загуде;

краса змарніє,
личко зчорніє,
головоньку склониш,
листоньки зрониш,
жаль серцю буде...»

В Канорі ані вихор, ані мороз, ані буря не зломили наших душ. Стоїть величава мурована трибанна церква, прегарно вималювана внутрі, золочений іконостас з багатою різьбою, вміло і лагідно, але щедро проведене електричне освітлення, підлога вистелена густими килимами, в котрих прямо потапає нога—ця церква на кождій ранній відправі повна народу. Сам будинок—це праця і жертва віруючих парохіян під проводом довголітнього пароха о. Петра Криворучки—а окраса і пребогате устаткування—це заслуга теперішнього пароха о. декана Єроніма Ляшкевича, з котрим люди працюють широко, віддано і в ідеальній згоді так для дочасного, як також вічного добра своїх душ. Ця церква це пам'ятка для грядучих поколінь, бо вона стверджує нашу віру, жертву і молитву.

Сказав о. Маркіян: «Віра серця мого, як Бескид твердо постановилась на любові—вирвеш ми очі і душу ми вирвеш, а не возьмеш милости і віри не возьмеш, а не видреш любові і віри не видреш, бо руске ми серце тай і віра врусська.»

Канора є доказом як ідея стає чином, тут, в Канаді.

Це взір для всіх наших поселень по світі, як треба і можна перемогти всі сумніви нестакти і закріпити себе та грядучі покоління. В нашому народі є безмірний скарб віри і любови свого рідного, а ласка божа скріпить нас все і всюди проти сумнівів, щоби ми не розпачали навіть серед розтічи, але витривали, бо витривати, значить побідити.

Я закінчу словами о. Маркіяна:

Разом, разом! Хто сил має.
гоніть з Руси мряки тъмаві!
Зависть най вас не спиняє—
разом к світлу, други жваві!



Зложили пожертви на «Шашкевичіяну»— допомогли в поширенні видань

200.00 дол.: Ярослава Ломага, Торонто.
100.00 дол.: Д-р Роман Смик, Чікаго.
75.00 дол.: Ярослав Сиванік, Саскатун.
52.50 дол.: Марія Долішна, Сент Кетерінс.
50.00 дол.: о. д-р С. Семчук, Вінніпег.
30.00 дол.: Мирослав Співак, Вінніпег, мгр. Павло Копачівський, Гамільтон, о. Мирон Головінський, ЗСА.
20.00 дол.: Орест Роман Кальба, ЗСА, Оксана Бережницька, ЗСА.
15.00 дол.: о. Ярослав Гайманович, Монреаль, Степан Ямнюк, Вінніпег.
10.00 дол.: Д-р Мирослав Небелюк, проф. Касян Тучапський, д-р Зоя Плітас, о. Іван Макух, інж. Роман Мамчин, о. Люtoslav Kussий, мгр. Микола Залозецький, інж. Сидір Тимяк, Микола Валіян, Іван Дутка, А. Біжак, Василь Арсенич.
9.00 дол.: о. Любомир Рамач.
7.00 дол.: мгр. Роман Сенчук.
5.00 дол.: С. Бобиляк, д-р Теодор Ваньо, Анна Тащон, Антон Борис.
3.00 дол.: о. Андрій Заяць.
2.00 дол.: Зенон Круцько, о. А. Пакош, д-р О. Метелля
1.00 дол.: Микола Горішний.

Всім Передплатникам і Жертвовавцям шире спасибіг за фінансову підтримку. Okрема подяка всім тим, які віддано потрудилися поширити видання «Шашкевичіяни» в своєму довкіллі. Всіх, хто отримує це число, просимо допоміжіть своєю в час вплаченою передплатою, своїм членством в Інститутті-Заповіднику Маркіяна Шашкевича, як теж в поширенні видань нашої установи. Інститут—Заповідник Маркіяна Шашкевича та його «Шашкевичіяна»—це спільна праця нас усіх. Яку цеголку до цієї будови додожили Ви в цих останніх роках? Загляньте, просимо, до кількох останніх чисел «Шашкевичіяни», якщо Вашого імені там немає, значить за своїми щодennими обов'язками Ви переочили відгукнутися на наші заклики допомогти й тим самим Ваша передплата за «Шашкевичіяну» позаді. Вплатіть її чимскоро. Зробіть теж пожертву, якщо можете. В наступному році відмічуватимемо 170-річчя від дня народження нашого Пробудителя, Великого Маркіяна! Змобілізујмо наші сили, відмітити гідно цю велику дату нашої національної історії!



Інститут-Заповідник Маркіяна Шашкевича—це спільне добро всієї української спільноти у Вільному Світі. Тому всі спільно дбаймо про живучість цієї установи. В наступному числі помістимо всіх тих, які відгукнуться на наш заклик!

